

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА**  
**ЮРИДИЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

*Циклова комісія юридичних дисциплін*

**КУРСОВА РОБОТА**

з дисциплін

**Кримінальне право України та Кримінальний процес**

на тему:

**РОЗБІЙ, ГРАБІЖ, ВИМАГАННЯ ТА БАНДИТИЗМ:  
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ВІДМЕЖУВАННЯ  
У ДОСУДОВОМУ ТА СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

**Виконала:**

Студентка групи Пб-31

Мотяшок Христина

**Керівник:**

Кухар В.В.

Оцінка \_\_\_\_\_

Тернопіль, 2026

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП.....</b>                                                                                                              | <b>3</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗБОЮ В УКРАЇНСЬКОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....</b>                     | <b>5</b>  |
| 1.1. Поняття та сутність розбою у кримінальному праві України.....                                                             | 5         |
| 1.2. Об'єкт посягання та особливості об'єктивної сторони розбою.....                                                           | 9         |
| 1.3. Суб'єкт розбою та характеристика його суб'єктивної сторони.....                                                           | 15        |
| <b>РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВІДМЕЖУВАННЯ РОЗБОЮ ВІД СУМІЖНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....</b>                            | <b>19</b> |
| 2.1. Співвідношення кримінально-правових ознак розбою та грабежу.....                                                          | 19        |
| 2.2. Особливості розмежування розбою і крадіжки.....                                                                           | 21        |
| 2.3. Критерії відмежування розбою від бандитизму.....                                                                          | 24        |
| <b>РОЗДІЛ 3. ВІДМЕЖУВАННЯ РОЗБОЮ У ДОСУДОВОМУ ТА СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ.....</b> | <b>26</b> |
| 3.1. Особливості кваліфікації розбою на стадії досудового розслідування.....                                                   | 26        |
| 3.2. Проблемні питання відмежування розбою від суміжних кримінальних правопорушень у судовій практиці.....                     | 27        |
| 3.3. Аналіз судової практики щодо кваліфікації та відмежування розбою.....                                                     | 29        |
| <b>ВИСНОВКИ.....</b>                                                                                                           | <b>31</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>                                                                                         | <b>33</b> |

## ВСТУП

**Актуальність теми курсової роботи.** Дослідження поняття розбою є актуальним в наш час, так як воно сприяє кращому розумінню та тлумаченню положень про розбій в кримінальному законі. Захист права власності є одним із найважливіших завдань сучасної правової держави. Посягання на майно громадян, особливо ті, що супроводжуються застосуванням насильства або погрозою його застосування, становлять підвищену суспільну небезпеку, оскільки посягають не лише на майнові права особи, а й на її життя, здоров'я, особисту безпеку та недоторканність. Саме тому кримінальне законодавство України передбачає сувору відповідальність за вчинення таких кримінальних правопорушень, як розбій, грабіж, вимагання та бандитизм.

На сучасному етапі розвитку України, враховуючи складну соціально-економічну ситуацію та низький рівень життя населення через російську агресію на території України, у структурі кримінальних правопорушень проти власності, розбої займають чільне місце серед інших злочинних діянь проти власності.

**Стан дослідження теми.** Науковими дослідженнями щодо кримінальної відповідальності розбою вже не один рік займалися ряд вчених, серед яких: М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.С. Батиргарєєва, І.Г. Богатирьов, Г.М. Борзенков, В.О. Владимиров, П.А. Воробей, Л.Д. Гаухман, М.А. Гельфер, В.О. Глушков, В.Г. Гончаренко, О.М. Джужа, О.О. Дудоров, В.П. Ємельянов, М.М. Ісаєв, О.Г. Колб, І.М. Копотун, Л.М. Кривоченко, Г.А. Кригер, М.Й. Коржанський, В.С. Комісаров, В.В. Кузнецов, Н.Ф. Кузнєцова, Є.В. Лащук, Ю.І. Ляпунов, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, П.П. Михайленко, М.П. Михайлов, А.А. Музика, В.І. Осадчий, М.І. Панов, А.О. Пінаєв, М.М. Плєц, І.С. Тишкевич, С.С. Яценко та ін.

**Метою курсової роботи** виступає дослідження кримінально-правової характеристики розбою, аналіз його відмінностей від суміжних кримінальних правопорушень, а також вивчення особливостей їх відмежування у досудовому та судовому провадженні.

Відповідно до вказаної мети, слід вирішити такі **завдання**:

- розкрити поняття та основні ознаки розбою;
- охарактеризувати елементи складу кримінального правопорушення;
- передбаченого статтею 187 Кримінального кодексу України;
- проаналізувати спільні та відмінні ознаки розбою і грабежу;
- дослідити особливості відмежування розбою від крадіжки та бандитизму;
- визначити проблемні питання кваліфікації розбою під час досудового розслідування;
- проаналізувати судову практику щодо відмежування розбою від суміжних кримінальних правопорушень.

**Об'єктом роботи** виступають суспільні відносини, що виникають у сфері кримінально-правової охорони власності від насильницьких посягань.

**Предметом курсової роботи** є норми кримінального законодавства України, що регулюють відповідальність за розбій, грабіж, вимагання та бандитизм, а також практика їх застосування під час досудового розслідування та судового розгляд.

Під час підготовки роботи були використані загальнонаукові та спеціально-юридичні методи дослідження, зокрема метод аналізу, синтезу, порівняльно-правовий, формально-юридичний та системний методи.

**Структура курсової роботи.** Курсова робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (19 позицій).

## **РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗБОЮ В УКРАЇНСЬКОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ**

### **1.1. Поняття та сутність розбою у кримінальному праві України**

У сучасних умовах розбій належить до найбільш суспільно небезпечних кримінальних правопорушень, що посягають на право власності. Його особливість полягає в тому, що злочинне посягання спрямоване не лише на незаконне заволодіння чужим майном, а й створює реальну загрозу життю та здоров'ю потерпілої особи. Саме використання насильства або погрози його негайного застосування відрізняє розбій від багатьох інших посягань на власність та зумовлює підвищений рівень його суспільної небезпечності.

У теорії кримінального права питання визначення сутності розбою залишається предметом наукових дискусій. Це пояснюється тим, що дане кримінальне правопорушення поєднує в собі ознаки злочинів проти власності та насильницьких злочинів проти особи. Така специфіка потребує ґрунтовного дослідження його юридичної природи, а також належного тлумачення відповідних положень кримінального законодавства під час їх практичного застосування.

На думку Сухацького Р., розбій є одним із найнебезпечніших посягань на відносини власності незалежно від її форми. Підвищена суспільна небезпечність цього кримінального правопорушення обумовлена тим, що воно одночасно завдає шкоди як майновим інтересам потерпілого, так і його особистій безпеці. Крім того, насильство, яке застосовується під час вчинення розбою, здатне створювати загрозу не лише здоров'ю, а й життю людини [1, с. 180].

Іншу позицію висловлює Казміренко В., який розглядає розбій як напад, спрямований на незаконне заволодіння чужим майном, якщо він супроводжується застосуванням насильства або створенням реальної небезпеки для життя, здоров'я чи особистої свободи потерпілого. Науковець наголошує, що

визначальною ознакою такого посягання є наявність загрози особі, щодо якої вчиняються протиправні дії [2, с. 161].

Для більш повного розуміння сутності розбою доцільно звернутися до положень Кримінального кодексу України, який встановлює критерії розмежування окремих кримінальних правопорушень проти власності. Так, відповідно до норм кримінального законодавства:

- крадіжка (ст. 185 КК України) полягає у таємному викраденні чужого майна, коли винна особа прагне приховати свої дії від власника або інших осіб;

- грабіж (ст. 186 КК України) характеризується відкритим заволодінням чужим майном, що здійснюється в присутності потерпілого чи інших осіб без приховування факту вчинення правопорушення;

- розбій (ст. 187 КК України) являє собою напад, вчинений з метою заволодіння чужим майном, який поєднаний із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою негайного застосування такого насильства [3].

Отже, розбій займає особливе місце серед кримінальних правопорушень проти власності. Його специфіка полягає в тому, що злочинне посягання спрямоване не лише на майнові блага, а й на особу потерпілого. Саме поєднання корисливого мотиву із небезпечним насильством або реальною загрозою його застосування обумовлює підвищений рівень суспільної небезпечності розбою та відрізняє його від інших способів незаконного заволодіння майном.

Варто зазначити, що зміст поняття «розбій» формувався протягом тривалого часу під впливом розвитку кримінально-правової науки та законодавства. На різних етапах становлення кримінального права його визначення уточнювалося залежно від особливостей розмежування із суміжними кримінальними правопорушеннями, насамперед, грабежем і крадіжкою [4, с. 7]. Незважаючи на те, що всі зазначені діяння посягають на відносини власності, розбій традиційно розглядався як більш небезпечна форма протиправного заволодіння майном через наявність насильницького способу вчинення.

Особливістю розбою виступає його складний юридичний характер. У кримінально-правовій теорії він відноситься до складених одиничних кримінальних правопорушень, оскільки поєднує у собі ознаки різних видів суспільно небезпечних діянь. З одного боку, розбій посягає на право власності та має корисливу спрямованість, а з іншого – створює загрозу життю/здоров'ю потерпілої особи або завдає їм шкоди. Таким чином, у межах одного складу кримінального правопорушення поєднуються елементи злочинів проти власності та злочинів проти особи.

Саме подвійна правова природа розбою значною мірою ускладнює його кваліфікацію на практиці. Правильне встановлення ознак цього кримінального правопорушення та його відмежування від суміжних складів має важливе значення для забезпечення законності кримінального провадження, належної правової оцінки діяння та призначення справедливого покарання винній особі.

Детальне дослідження критеріїв відмежування розбою від інших суміжних кримінальних правопорушень буде здійснено в наступному розділі роботи. Тому на цьому етапі доцільно зосередити увагу лише на тих ознаках, які безпосередньо характеризують зміст розбою як самостійного складу кримінального правопорушення.

Аналіз положень чинного кримінального законодавства дає підстави стверджувати, що обов'язковими ознаками розбою є напад та застосування насильства або погроза його негайного застосування. Так, Казміренко В. визначає напад як раптовий та активний вплив на потерпілого, який має агресивний характер і пов'язаний із застосуванням фізичної сили чи створенням реальної загрози її використання [5, с. 22]. Водночас дослідник підкреслює, що насильство в межах розбою полягає у протиправному впливі на особу, який здатний завдати шкоди її здоров'ю або створити небезпеку для життя [5, с. 23].

На нашу думку, категорії «напад» і «насильство» у складі розбою настільки взаємозалежні, що фактично не можуть існувати окремо одна від одної. Реалізація нападу передбачає застосування сили або погрозу її використання, оскільки саме через такі дії досягається мета заволодіння чужим майном. Тому

насильство виступає невід'ємною складовою нападу та є одним із ключових елементів об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення.

Подібної позиції дотримується і Цибенко А., який звертає увагу на тісний зв'язок між зазначеними поняттями. Науковець зазначає, що вони фактично характеризують одне й те саме явище, а тому законодавче формулювання розбою містить певну тавтологічність. На його думку, така особливість нормативного визначення не сприяє однозначному розумінню змісту правової норми та може створювати труднощі під час її практичного застосування і тлумачення [6, с. 60].

Заслуговує на увагу позиція Гуня І., який наголошує на необхідності переосмислення та вдосконалення традиційних підходів до визначення поняття «розбій» у сучасному кримінальному законодавстві. На думку науковця, уточнення змісту цієї правової категорії сприятиме більш ефективному протидії таким кримінальним правопорушенням та забезпечить належне застосування кримінально-правових норм на практиці [7, с. 52]. Це пояснюється тим, що правильне розуміння юридичної природи певного діяння є необхідною передумовою його точної кваліфікації та об'єктивної правової оцінки.

Проведений аналіз наукових поглядів і положень кримінального законодавства дає можливість узагальнити основні ознаки розбою та сформулювати його зміст. Так, під розбоєм доцільно розуміти суспільно небезпечне кримінальне правопорушення, що полягає у нападі з метою незаконного заволодіння чужим майном, поєднаному із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою негайного застосування такого насильства. При цьому протиправний вплив може бути спрямований як на одну особу, так і на декількох потерпілих, створюючи реальну загрозу їхній безпеці та особистій недоторканності.

## 1.2. Об'єкт посягання та особливості об'єктивної сторони розбою

Дослідження об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 187 КК України, доцільно розпочати з характеристики суспільних відносин, на охорону яких спрямовані норми розділу VI Особливої частини Кримінального кодексу України. Саме в цьому розділі законодавець встановлює кримінальну відповідальність за посягання на власність, до числа яких належить і розбій.

У теорії кримінального права загальновизнаною є позиція, відповідно до якої родовим об'єктом злочинів проти власності виступають суспільні відносини власності. Водночас зміст поняття «власність» у науковій літературі розкривається неоднозначно та розглядається крізь призму різних підходів до його розуміння.

Найбільш поширеними є два взаємопов'язані підходи до тлумачення категорії власності:

- економічний, який розглядає власність як систему суспільних відносин щодо володіння, користування та розпорядження матеріальними благами;
- правовий, відповідно до якого власність характеризується як сукупність правомочностей власника щодо належного йому майна.

У наукових дослідженнях переважає думка, що основним безпосереднім об'єктом розбою є право власності. Разом із тим окремі науковці пропонують інший підхід до визначення об'єкта цього кримінального правопорушення. Зокрема, Горішний О. у своєму дисертаційному дослідженні виділяє два самостійні об'єкти розбою: первинний, яким є безпека обігу конкретних рухомих речей, та вторинний, що полягає у забезпеченні безпеки особи [8, с. 17].

Узагальнюючи наведені наукові підходи, можна дійти висновку, що родовим об'єктом розбою виступають суспільні відносини у сфері власності, які охороняються кримінальним законом. Значення цих відносин зумовлене тим, що вони становлять одну з основ економічного розвитку держави, забезпечують стабільність майнового обігу та є важливою складовою системи суспільно-економічних відносин.

Науковий інтерес становить позиція Коржанського М., який зазначає, що поряд з основним об'єктом розбою існує також додатковий безпосередній об'єкт. До нього вчений відносить суспільні відносини, які не є головною метою злочинного посягання, однак зазнають шкоди або ставляться під загрозу її заподіяння одночасно з порушенням основного об'єкта [9, с. 53].

Такий підхід заслуговує на підтримку, оскільки під час вчинення розбою негативні наслідки нерідко поширюються не лише на сферу майнових прав потерпілого. Особливість цього кримінального правопорушення полягає в тому, що посягання на власність часто супроводжується створенням небезпеки для інших суспільних благ. У зв'язку з цим до додаткового безпосереднього об'єкта розбою доцільно відносити суспільні відносини, яким завдається шкода або створюється реальна загроза її заподіяння поряд із порушенням права власності. Насамперед йдеться про життя та здоров'я особи, щодо якої вчиняється напад.

Не можна не погодитися з твердженням, що життя як об'єкт кримінально-правової охорони слід розглядати не лише через призму суспільних відносин, а передусім як найвищу соціальну цінність людини. Водночас здоров'я виступає невід'ємною складовою життя, оскільки його стан безпосередньо впливає на можливість повноцінного існування особи [10, с. 83].

Однією з обов'язкових ознак складу розбою є предмет кримінального правопорушення. Ним можуть бути матеріальні об'єкти, які мають певну цінність та щодо яких можливе незаконне заволодіння. У теорії кримінального права традиційно виділяють три основні ознаки такого предмета.

По-перше, юридичну ознаку, яка полягає в тому, що майно повинно належати іншій особі на праві власності, володіння чи користування. Для винного воно є чужим, а тому не може розглядатися як його власність.

По-друге, економічну ознаку, яка передбачає наявність у майна певної матеріальної цінності, що може бути виражена у грошовому еквіваленті. У науковій літературі ця ознака іноді визначається як соціальна, оскільки цінність майна пов'язується з людською працею, витраченою на його створення або набуття.

По-третє, фізичну ознаку, відповідно до якої предметом посягання можуть бути лише речі матеріального світу, що здатні перебувати у цивільному обігу, використовуватися людиною, а також можуть бути відчужені, пошкоджені чи знищені [11, с. 147].

Предметом розбійного посягання можуть виступати різноманітні матеріальні цінності, що перебувають у власності чи законному володінні інших осіб. До таких об'єктів належать грошові кошти, цінні папери, документи, які посвідчують майнові права або мають самостійну матеріальну цінність, а також речі особистого, побутового чи іншого призначення.

У практичній діяльності органів досудового розслідування встановлення та детальна характеристика предмета розбою мають важливе значення для правильної кваліфікації кримінального правопорушення. Саме тому відомості про майно, на яке було спрямоване посягання, зазвичай детально відображаються у процесуальних документах кримінального провадження та враховуються під час судового розгляду справи.

Аналіз судової практики свідчить про те, що предмет розбійного нападу є однією з обставин, які підлягають обов'язковому встановленню та дослідженню судом. Так, у вироку Бобровицького районного суду Чернігівської області від 7 червня 2022 року у справі № 729/521/20 судом було встановлено, що обвинувачений, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, здійснив напад на потерпілого неподалік магазину, завдав йому численних ударів руками та ногами, після чого незаконно заволодів мобільним телефоном і гаманцем потерпілого. Враховуючи характер застосованого насильства та наслідки у вигляді тілесних ушкоджень, які спричинили короткочасний розлад здоров'я, дії винної особи були кваліфіковані за ч. 1 ст. 187 КК України [12].

Наведений приклад демонструє, що визначення предмета посягання поряд із встановленням способу вчинення кримінального правопорушення та характеру заподіяної шкоди має важливе значення для належної кримінально-правової оцінки розбою.

Ще одним прикладом із судової практики є постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 28 травня 2020 року у справі № 398/3319/17. Обставини справи свідчили про те, що винна особа незаконно проникла до житла потерпілої, пошкодивши вікно, після чого, застосовуючи насильство та погрожуючи ножем, вимагала передати коштовності. Під час розгляду справи суд дійшов висновку, що дії обвинуваченого створювали реальну небезпеку для життя та здоров'я потерпілої, у зв'язку з чим були правильно кваліфіковані за ч. 3 ст. 187 КК України [13].

Наведені приклади судової практики дають підстави стверджувати, що під час розгляду справ про розбій суди досліджують не лише майно, на яке було спрямоване посягання, а й характер суспільних відносин, яким завдається шкода внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Водночас обов'язковою ознакою розбою залишається наявність насильства або погрози його застосування, які повинні бути небезпечними для життя чи здоров'я потерпілого. Саме ця особливість відрізняє розбій від інших кримінальних правопорушень проти власності та має вирішальне значення для правильної правової оцінки діяння.

Аналіз судових рішень свідчить, що під час кваліфікації розбійних нападів особлива увага приділяється способу вчинення кримінального правопорушення, характеру застосованого насильства, наслідкам для потерпілого та майну, яким намагався заволодіти правопорушник. Саме сукупність цих обставин дозволяє встановити наявність у діях особи складу розбою та відмежувати його від інших суміжних кримінальних правопорушень.

Отже, предметом розбою виступає чуже майно, на незаконне заволодіння яким спрямовані дії винного. Разом із тим важливу роль у характеристиці цього кримінального правопорушення відіграє його об'єктивна сторона, оскільки саме через зовнішній прояв протиправної поведінки встановлюються основні ознаки розбійного нападу. Практика правоохоронних органів свідчить, що дослідження об'єктивної сторони є одним із першочергових етапів документування такого кримінального правопорушення, адже дозволяє визначити спосіб його вчинення,

ступінь суспільної небезпечності та характер заподіяної шкоди охоронюваним законом суспільним відносинам.

Дослідження об'єктивної сторони розбою має важливе практичне значення, оскільки саме її ознаки дозволяють відмежувати це кримінальне правопорушення від інших посягань на власність, зокрема грабежу та крадіжки. У зв'язку з цим заслуговує на увагу позиція Горішного О.О., який підкреслює, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення повинна розглядатися через зовнішній прояв свідомої та вольової поведінки особи. Лише за такого підходу можна повною мірою розкрити зміст кожної з її ознак та правильно встановити наявність складу кримінального правопорушення [14, с. 141].

Відповідно до положень ст. 187 КК України об'єктивна сторона розбою виражається у нападі, спрямованому на незаконне заволодіння чужим майном. Обов'язковою особливістю такого нападу є його поєднання із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою негайного застосування такого насильства. При цьому насильницький вплив повинен мати реальний характер та бути здатним подолати або істотно обмежити волевиявлення потерпілого з метою заволодіння його майном.

Характеризуючи поняття нападу у складі розбою, Паламарчук К. зазначає, що під ним слід розуміти раптові та агресивні дії насильницького характеру, які є несподіваними для потерпілого та спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном [10, с. 108]. Отже, визначальними ознаками нападу виступають його раптовість, активний характер та корислива спрямованість.

У теорії кримінального права та правозастосовній практиці прийнято виділяти дві основні форми нападу при вчиненні розбою. Першою є відкритий напад, коли потерпілий усвідомлює факт протиправного посягання та безпосередньо сприймає дії правопорушника. Другою формою є прихований напад, за якого насильницькі дії здійснюються раптово та несподівано для потерпілого, наприклад шляхом нанесення удару ззаду або іншого впливу, який унеможливорює своєчасне реагування з його боку.

Таким чином, об'єктивна сторона розбою характеризується сукупністю взаємопов'язаних ознак, серед яких ключове місце займають напад, насильство або погроза його застосування та спрямованість на незаконне заволодіння чужим майном. Саме наявність цих ознак дозволяє правильно кваліфікувати діяння та відмежувати розбій від інших кримінальних правопорушень проти власності.

Заслуговує на увагу наукова позиція щодо необхідності вдосконалення законодавчого визначення розбою шляхом доповнення ст. 187 КК України приміткою, яка б розкривала зміст поняття «напад». На думку окремих дослідників, законодавче закріплення цього терміна сприятиме більш однаковому його тлумаченню та застосуванню у правозастосовній діяльності. При цьому під нападом пропонується розуміти умисні насильницькі або інші агресивні дії відкритого чи прихованого характеру, спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном на користь винної особи або інших осіб, вчинені з корисливих мотивів [15, с. 506].

Важливою складовою об'єктивної сторони розбою є насильство, небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого. У науковій літературі зазначається, що таке насильство може проявлятися у формі умисного заподіяння легких тілесних ушкоджень, які спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, тілесних ушкоджень середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень. Крім того, до нього належать й інші насильницькі дії, які хоча й не спричинили зазначених наслідків, однак у момент вчинення створювали реальну небезпеку для життя або здоров'я особи [10, с. 111].

Аналіз теорії кримінального права та судової практики дає підстави віднести до насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, такі дії:

- завдання численних ударів, що мають характер жорстокого побиття;
- приведення особи до непритомного стану;
- скидання потерпілого з висоти;
- удушення шляхом здавлювання ший;

– застосування електричного струму, зброї або спеціально пристосованих предметів для заподіяння шкоди.

У правозастосовній практиці розбій розглядається як складне кримінальне правопорушення, яке поєднує дві обов’язкові взаємопов’язані складові. Перша з них полягає у застосуванні насильства, небезпечного для життя чи здоров’я потерпілого, або у висловленні погрози його негайного застосування. Друга складова пов’язана із заволодінням чужим майном або вчиненням дій, безпосередньо спрямованих на досягнення такої мети.

Отже, специфіка розбою полягає в одночасному посяганні як на майнові права особи, так і на її особисту безпеку. Поєднання корисливої мети із небезпечним насильством або реальною загрозою його застосування суттєво підвищує суспільну небезпечність цього кримінального правопорушення та обумовлює його особливе місце серед злочинів проти власності.

### **1.3. Суб’єкт розбою та характеристика його суб’єктивної сторони**

Суб’єктом розбою, передбаченого ст. 187 КК України, може бути виключно фізична осудна особа, яка досягла встановленого законом віку кримінальної відповідальності. Такий висновок випливає із положень ч. 1 ст. 18 КК України, відповідно до якої суб’єктом кримінального правопорушення визнається фізична осудна особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність [3].

Однією з обов’язкових ознак суб’єкта кримінального правопорушення є осудність. Під нею слід розуміти психічний стан особи, за якого вона здатна усвідомлювати фактичний характер та суспільну небезпечність своїх дій або бездіяльності, а також керувати власною поведінкою під час їх вчинення. Саме наявність такої здатності створює підстави для покладення на особу кримінальної відповідальності, оскільки осудність безпосередньо пов’язана з можливістю формування вини.

Характеризуючи суб'єкта розбою, доцільно звернути увагу не лише на його юридичні ознаки, а й на окремі соціально-психологічні особливості. Аналіз кримінологічних досліджень свідчить, що особам, які вчиняють розбійні напади, нерідко притаманні агресивна поведінка, прагнення до швидкого незаконного збагачення, схильність до ризику, наполегливість у досягненні злочинної мети та готовність застосовувати фізичне чи психологічне насильство щодо потерпілих. Для досягнення бажаного результату вони часто використовують залякування, погрози або інші способи психологічного впливу, спрямовані на придушення волі потерпілої особи.

Цікавими є результати дослідження, наведені Казміренком В., який зазначає, що переважна більшість осіб, засуджених за вчинення розбою, не мають тяжких психічних захворювань і визнаються осудними. За даними науковця, лише незначна частина правопорушників мала окремі психічні чи поведінкові розлади, які переважно належали до так званих межових станів психіки. При цьому випадків наявності тяжких психічних захворювань серед досліджуваної категорії осіб виявлено не було [16, с. 16].

Отже, суб'єктом розбою є фізична осудна особа, яка усвідомлює характер своїх дій та здатна керувати ними. Водночас аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що для більшості осіб, які вчиняють розбійні напади, характерними є корислива мотивація, схильність до агресивної поведінки та готовність застосовувати насильство для досягнення злочинної мети.

Особливістю розбою є те, що кримінальна відповідальність за його вчинення настає з чотирнадцятирічного віку. Такий підхід законодавця пояснюється підвищеною суспільною небезпечністю цього кримінального правопорушення та необхідністю належного захисту особи і власності від насильницьких посягань.

Важливим елементом складу розбою є його суб'єктивна сторона, яка характеризує внутрішнє психічне ставлення особи до вчиненого діяння та його наслідків. Вона відображає інтелектуальні та вольові процеси, що супроводжують злочинну поведінку, і дозволяє встановити справжню

спрямованість дій правопорушника. Водночас не кожен психічний стан особи має кримінально-правове значення. Наприклад, емоційні переживання, хвилювання чи страх, які можуть виникати під час вчинення кримінального правопорушення, самі по собі не впливають на кваліфікацію діяння та не належать до обов'язкових ознак суб'єктивної сторони.

Значення суб'єктивної сторони для кримінально-правової оцінки розбою важко переоцінити. Саме її встановлення дозволяє визначити ступінь суспільної небезпечності поведінки особи, відмежувати винне заподіяння шкоди від невинного, забезпечити реалізацію принципу особистої відповідальності та здійснити правильну кваліфікацію кримінального правопорушення. Крім того, з'ясування ознак суб'єктивної сторони має важливе значення для індивідуалізації покарання та забезпечення його справедливості [17, с. 124].

До основних ознак суб'єктивної сторони розбою належать вина, мотив та мета. Аналіз положень кримінального законодавства дає підстави стверджувати, що розбій може бути вчинений виключно з прямим умислом. Особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачає можливість або неминучість настання шкідливих наслідків та свідомо прагне досягти злочинного результату.

Не менш важливе значення має мотив кримінального правопорушення, який розкриває внутрішні спонукання особи до вчинення протиправних дій. Для розбою характерним є корисливий мотив, оскільки застосування насильства або погрози його застосування переслідує мету незаконного заволодіння чужим майном чи отримання майнової вигоди. Саме корислива спрямованість поведінки винного є однією з визначальних ознак, що характеризує зміст суб'єктивної сторони цього кримінального правопорушення.

Отже, суб'єктивна сторона розбою характеризується прямим умислом, корисливим мотивом та спрямованістю на незаконне заволодіння чужим майном. Сукупність цих ознак дозволяє встановити справжній зміст злочинної поведінки особи та має вирішальне значення для правильної кримінально-правової кваліфікації її дій.

Разом із тим у науковій літературі звертається увага на те, що мотив не завжди є однаковим для всіх співучасників розбійного нападу. Зокрема, Паламарчук К. зазначає, що під час вчинення розбою групою осіб окремі учасники можуть керуватися не лише корисливими спонуканнями. Їхня поведінка іноді обумовлюється бажанням самоствердитися, отримати гострі емоції, продемонструвати лояльність до інших учасників групи або іншими особистими мотивами [10, с. 131]. Водночас такі обставини не змінюють загальної спрямованості кримінального правопорушення на незаконне заволодіння чужим майном.

Поряд із мотивом важливою ознакою суб'єктивної сторони розбою є мета. У кримінально-правовій теорії вона розглядається як уявлення особи про бажаний результат своєї поведінки, до досягнення якого спрямовуються її дії. Саме мета визначає кінцевий результат, якого прагне досягти правопорушник у процесі реалізації свого злочинного наміру.

Для розбою характерною є спеціальна мета – незаконне заволодіння чужим майном або набуття можливості розпоряджатися ним всупереч волі власника. Особливість цього кримінального правопорушення полягає в тому, що досягнення зазначеної мети відбувається шляхом застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або погрози його негайного застосування. Таким чином, насильство виступає не самоціллю, а засобом подолання опору потерпілого та створення умов для заволодіння майном.

Отже, суб'єктивна сторона розбою характеризується складним поєднанням прямого умислу, корисливої спрямованості та спеціальної мети незаконного заволодіння чужим майном. Саме ці ознаки дозволяють розкрити внутрішній зміст злочинної поведінки особи та відмежувати розбій від інших кримінальних правопорушень, що мають схожі зовнішні прояви.

## **РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВІДМЕЖУВАННЯ РОЗБОЮ ВІД СУМІЖНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

### **2.1. Співвідношення кримінально-правових ознак розбою та грабежу**

Питання відмежування розбою від інших кримінальних правопорушень проти власності залишається одним із найбільш дискусійних у кримінально-правовій науці та правозастосовній практиці. Це пояснюється наявністю спільних ознак між окремими складами кримінальних правопорушень, що нерідко ускладнює їх правильну кваліфікацію. Значний внесок у дослідження цієї проблематики зробив Баглай І., який приділив особливу увагу розмежуванню розбою та грабежу [18]. Науковець вбачає основну відмінність між зазначеними кримінальними правопорушеннями у характері насильства, що застосовується винною особою. Водночас його дослідження переважно зосереджене на фізичному насильстві, тоді як для повного розуміння проблеми доцільно враховувати й інші форми насильницького впливу, які можуть мати значення для правильної кваліфікації діяння.

Відповідно до ч. 1 ст. 186 КК України грабіж визначається як відкрите викрадення чужого майна [3]. Відкритий характер цього кримінального правопорушення полягає в тому, що винний усвідомлює, що його дії є очевидними для потерпілого або інших осіб, які розуміють протиправний характер заволодіння майном [1, с. 179].

Однією зі спільних ознак грабежу та розбою є можливість застосування насильства. Проте характер такого насильства має суттєве значення для відмежування цих кримінальних правопорушень. Під час вчинення грабежу насильство може мати як фізичний, так і психічний характер та використовуватися для заволодіння майном або його утримання після заволодіння. Воно може проявлятися у нанесенні ударів, побойів, зв'язуванні потерпілого, незаконному обмеженні його свободи, заподіянні легких тілесних

ушкоджень, які не спричинили розладу здоров'я, а також у погрозах застосування такого насильства.

Водночас визначальною ознакою насильницького грабежу є відсутність небезпеки для життя чи здоров'я потерпілого. Саме на це вказують положення ч. 2 ст. 186 КК України [3; 19]. Якщо ж застосоване насильство або спосіб його використання об'єктивно створювали небезпеку для життя чи здоров'я особи, навіть за відсутності тяжких наслідків, дії винного підлягають кваліфікації як розбій [20, с. 523–524].

У науковій літературі також звертається увага на значення мети застосування насильства. Так, Сухацький Р. зазначає, що насильство, вчинене після завершення заволодіння майном з метою уникнення затримання, не утворює складу насильницького грабежу або розбою, оскільки не пов'язане безпосередньо із процесом заволодіння майном [1, с. 179].

У таких випадках правова оцінка дій особи залежить від способу вчинення самого посягання на майно. Якщо майно було викрадено таємно, діяння кваліфікується як крадіжка, а якщо відкрито – як ненасильницький грабіж. При цьому заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень або іншої шкоди його здоров'ю може утворювати самостійний склад кримінального правопорушення проти особи, який підлягає кваліфікації за сукупністю з посяганням на власність [19].

Таким чином, основним критерієм відмежування розбою від грабежу виступає характер насильства. Якщо насильницькі дії або погроза їх застосування створюють реальну небезпеку для життя чи здоров'я потерпілого, вчинене слід розглядати як розбій. За відсутності такої небезпеки діяння підлягає кваліфікації як грабіж.

Окремої уваги потребують випадки відкритого заволодіння майном шляхом так званої «хапки». Такий спосіб вчинення кримінального правопорушення зазвичай не відноситься до насильницького грабежу, оскільки винна особа досягає своєї мети переважно за рахунок раптовості та швидкості дій, не застосовуючи насильства до потерпілого. Проте правова оцінка може

бути іншою, якщо під час заволодіння майном правопорушник вчиняє дії, пов'язані з фізичним впливом на потерпілого та усвідомлює характер такого впливу. У подібних ситуаціях посягання на тілесну недоторканність особи може свідчити про наявність ознак фізичного насильства.

Практика кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності свідчить, що для правильного відмежування розбою від насильницького грабежу вирішальне значення має не лише факт застосування насильства, а й ступінь його небезпечності для потерпілого. Саме цей критерій дозволяє встановити належну кримінально-правову оцінку вчиненого діяння та уникнути помилок під час кваліфікації.

Отже, розбій і насильницький грабіж мають низку спільних ознак, оскільки в обох випадках посягання спрямоване як на майнові права потерпілого, так і на його особисту недоторканність. Водночас основною розмежувальною ознакою виступає характер застосованого насильства. Для розбою обов'язковою є наявність насильства або погрози його застосування, які створюють небезпеку для життя чи здоров'я особи. Натомість під час насильницького грабежу застосоване насильство не повинно бути небезпечним для життя або здоров'я потерпілого. Саме ця обставина має вирішальне значення для відмежування зазначених кримінальних правопорушень та їх правильної кваліфікації.

## **2.2. Особливості розмежування розбою і крадіжки**

Одним із важливих аспектів кваліфікації злочинів проти власності є відмежування розбою від крадіжки. Незважаючи на те, що обидва кримінальні правопорушення спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном, вони істотно відрізняються за способом вчинення та характером посягання. Так, відповідно до ст. 185 КК України крадіжкою визнається таємне викрадення чужого майна [3], тоді як розбій, передбачений ст. 187 КК України, характеризується нападом, поєднаним із застосуванням насильства,

небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або погрозою його негайного застосування.

Визначальною ознакою крадіжки є саме таємний спосіб заволодіння майном. У науковій літературі під ним розуміють таке вилучення майна, яке здійснюється непомітно для власника, законного володільця чи інших осіб, здатних перешкодити вчиненню кримінального правопорушення. Таємність може мати місце як за відсутності потерпілого, так і за його присутності, якщо він з об'єктивних причин не усвідомлює факту заволодіння майном або не сприймає дії винного як протиправні [9, с. 247–248].

Крім того, таємним визнається викрадення майна і в тих випадках, коли воно здійснюється у присутності сторонніх осіб, на мовчазну підтримку або байдужість яких розраховує правопорушник. Однак правова оцінка дій може змінюватися залежно від розвитку подій. Якщо винна особа усвідомлює, що її дії стали очевидними для оточуючих, але продовжує посягання відкрито, ігноруючи можливий опір потерпілого чи інших осіб, питання кваліфікації вирішується з урахуванням конкретних обставин справи. У таких випадках дії можуть набувати ознак грабежу або розбою [20, с. 517, 522].

На відміну від розбою, для крадіжки не характерне застосування насильства або погрози його використання. Саме тому головним критерієм розмежування цих кримінальних правопорушень виступає спосіб заволодіння майном та характер впливу на потерпілого. Якщо вилучення майна здійснюється приховано і без насильницького впливу на особу, вчинене слід кваліфікувати як крадіжку.

КК України передбачає низку кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак крадіжки. До них належать вчинення кримінального правопорушення повторно, за попередньою змовою групою осіб, із проникненням до житла, іншого приміщення чи сховища, заподіяння значної майнової шкоди потерпілому, заволодіння майном у великих або особливо великих розмірах, вчинення діяння в умовах воєнного чи надзвичайного стану, а також його вчинення організованою групою [3].

Отже, основною відмінністю між крадіжкою та розбоєм є спосіб реалізації злочинного наміру. Якщо при крадіжці винний прагне діяти приховано та уникнути будь-якого контакту з потерпілим, то для розбою характерним є відкрите насильницьке посягання, спрямоване не лише на майно, а й на особу потерпілого. Саме ця ознака має вирішальне значення для правильної кримінально-правової кваліфікації вчиненого діяння.

Окремої уваги заслуговує питання кваліфікації крадіжки, поєднаної з проникненням до житла, іншого приміщення чи сховища. У теорії кримінального права та судовій практиці загальноновизнаним є підхід, відповідно до якого ознака проникнення відсутня, якщо особа потрапила до відповідного об'єкта на законних підставах. Йдеться про випадки, коли доступ був отриманий за згодою власника, на підставі запрошення або в силу наявного права перебування у приміщенні [1, с. 178]. Зокрема, викрадення товарів із торговельного закладу в години його роботи не утворює ознаки проникнення, оскільки відвідувач перебуває там на законних підставах, а сам факт входу до приміщення не пов'язаний із подоланням будь-яких перешкод чи обмежень доступу.

Важливим критерієм розмежування крадіжки та розбою є також момент закінчення кримінального правопорушення. Для крадіжки характерним є те, що вона визнається закінченою з моменту фактичного вилучення майна та виникнення у винного реальної можливості розпорядитися ним на власний розсуд. Така можливість може проявлятися у приховуванні майна, передачі його іншим особам, переміщенні чи вчиненні інших дій, спрямованих на встановлення фактичного контролю над ним. Натомість для розбою момент фактичного заволодіння майном не має визначального значення, оскільки цей злочин визнається закінченим уже з моменту вчинення нападу, поєднаного з небезпечним насильством або погрозою його застосування.

Отже, розмежування крадіжки та розбою здійснюється за низкою критеріїв, серед яких визначальними є спосіб заволодіння майном, характер впливу на потерпілого та момент закінчення кримінального правопорушення.

Сукупність цих ознак дозволяє забезпечити правильну кваліфікацію діяння та належне застосування норм кримінального законодавства.

### **2.3. Критерії відмежування розбою від бандитизму**

Важливим питанням теорії кримінального права та правозастосовної практики є відмежування розбою від бандитизму, оскільки окремі форми їх зовнішнього прояву можуть мати схожі ознаки. Водночас правова природа цих кримінальних правопорушень є різною, що обумовлює необхідність їх чіткого розмежування.

Розбій являє собою напад, спрямований на незаконне заволодіння чужим майном, який супроводжується застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або погрозою його негайного застосування. Основною метою винного у такому випадку є отримання майнової вигоди шляхом протиправного заволодіння майном. Розбій може бути вчинений як однією особою, так і групою осіб, однак його обов'язковою ознакою не є існування стійкого злочинного об'єднання.

На відміну від розбою, бандитизм характеризується значно складнішою організаційною структурою. Його сутність полягає у створенні озброєної банди, участі в ній або участі у вчинюваних нею нападах. Обов'язковими ознаками банди є її організованість, стійкість, наявність спільної злочинної мети та озброєність учасників. Саме існування такого злочинного об'єднання становить підвищену суспільну небезпеку незалежно від того, чи був конкретний напад доведений до кінця.

Суттєва різниця між розбоєм і бандитизмом простежується також у рівні їх суспільної небезпечності. Якщо розбій спрямований насамперед на заволодіння майном конкретного потерпілого та посягає на його особисту безпеку, то бандитизм створює загрозу значно ширшому колу суспільних відносин. Діяльність озброєних банд негативно впливає на стан громадської безпеки, породжує атмосферу страху серед населення та може спричиняти

систематичне вчинення тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень.

Відмінності між зазначеними кримінальними правопорушеннями відображені й у положеннях кримінального законодавства. Розбій передбачений ст. 187 КК України як злочин проти власності, тоді як бандитизм регламентується ст. 257 КК України та належить до кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Така законодавча конструкція свідчить про різний безпосередній об'єкт посягання та різну спрямованість злочинної діяльності.

Отже, основними критеріями відмежування розбою від бандитизму є характер і мета злочинної діяльності, наявність або відсутність стійкого озброєного об'єднання, а також об'єкт кримінально-правової охорони. Якщо для розбою визначальним є насильницьке заволодіння майном, то для бандитизму – створення та функціонування озброєної банди або участь у її діяльності. Правильне розмежування цих складів кримінальних правопорушень має важливе значення для належної кваліфікації діяння, забезпечення законності кримінального провадження та призначення справедливого покарання.

### **РОЗДІЛ 3. ВІДМЕЖУВАННЯ РОЗБОЮ У ДОСУДОВОМУ ТА СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ**

#### **3.1. Особливості кваліфікації розбою на стадії досудового розслідування**

Правильна кваліфікація розбою на початкових етапах кримінального провадження має важливе значення для забезпечення законності досудового розслідування та подальшого судового розгляду. Помилки, допущені під час правової оцінки діяння на стадії внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, можуть негативно вплинути на визначення предмета доказування, обсяг слідчих (розшукових) дій та остаточну правову кваліфікацію кримінального правопорушення.

Особливість розбою полягає в тому, що він поєднує ознаки посягання на власність та особу потерпілого. Саме тому під час досудового розслідування необхідно встановити не лише факт заволодіння майном або намір такого заволодіння, а й характер застосованого насильства чи погрози його застосування.

На практиці найбільші труднощі виникають під час відмежування розбою від грабежу та вимагання. Для правильної кваліфікації слідчому необхідно встановити, чи було застосоване насильство небезпечним для життя або здоров'я потерпілого. Якщо насильство не створювало такої небезпеки, дії особи можуть бути кваліфіковані як грабіж. Водночас у випадках, коли насильство або погроза його застосування були спрямовані на негайне заволодіння майном та становили реальну загрозу для потерпілого, наявні ознаки складу розбою.

Важливе значення для кваліфікації мають показання потерпілого, свідків, результати судово-медичної експертизи та інші докази, які дозволяють встановити характер і ступінь заподіяних ушкоджень. Саме висновок експерта нерідко стає одним із ключових доказів при вирішенні питання про те, чи було

насильство небезпечним для життя або здоров'я особи.

Під час досудового розслідування також необхідно встановити спрямованість умислу винного. Якщо насильство застосовувалося з метою заволодіння майном, дії можуть утворювати склад розбою. Якщо ж насильницькі дії були вчинені з інших мотивів, а заволодіння майном виникло вже після цього, питання кваліфікації потребує додаткового аналізу з урахуванням усіх фактичних обставин кримінального провадження.

Окрему увагу слід приділяти випадкам групового вчинення розбою. У таких ситуаціях орган досудового розслідування повинен встановити роль кожного співучасника, характер його дій та ступінь участі у реалізації злочинного наміру. Це має значення як для правильної кваліфікації, так і для подальшого вирішення питання про кримінальну відповідальність кожного учасника злочинної діяльності.

Отже, кваліфікація розбою на стадії досудового розслідування вимагає всебічного дослідження обставин кримінального правопорушення, встановлення характеру насильства, спрямованості умислу винної особи та мети її дій. Саме від правильності первинної кваліфікації значною мірою залежить ефективність подальшого розслідування та законність прийнятих процесуальних рішень.

### **3.2. Проблемні питання відмежування розбою від суміжних кримінальних правопорушень у судовій практиці**

Судова практика свідчить, що одним із найбільш складних питань кримінально-правової кваліфікації залишається відмежування розбою від суміжних кримінальних правопорушень проти власності. Незважаючи на достатньо чітке законодавче визначення складу розбою, під час розгляду конкретних кримінальних проваджень нерідко виникають труднощі у встановленні характеру насильства, спрямованості умислу винної особи та моменту закінчення кримінального правопорушення.

Найчастіше суди стикаються з необхідністю розмежування розбою та

грабежу. Основною ознакою, яка дозволяє провести таке розмежування, є ступінь небезпечності насильства для життя чи здоров'я потерпілого. Якщо застосоване насильство не створює реальної небезпеки для життя або здоров'я особи, вчинене підлягає кваліфікації як грабіж. У разі ж встановлення факту застосування небезпечного насильства або погрози його негайного застосування дії особи повинні кваліфікуватися як розбій.

Практика Верховного Суду свідчить, що під час вирішення питання про кваліфікацію суди враховують не лише фактичні наслідки насильства, а й спосіб його застосування. Навіть якщо потерпілий не отримав тяжких тілесних ушкоджень, але характер дій винного об'єктивно створював небезпеку для життя чи здоров'я, такі дії можуть бути визнані розбоєм.

Проблемним залишається також відмежування розбою від вимагання. На практиці складність виникає у випадках, коли особа висуває майнові вимоги, супроводжуючи їх погрозами застосування насильства. Основним критерієм розмежування є спрямованість дій винного та час реалізації погрози. При розбої насильство або погроза його негайного застосування використовуються для безпосереднього заволодіння майном потерпілого. Натомість при вимаганні погроза спрямована на спонукання потерпілого передати майно в майбутньому або виконати певні дії майнового характеру.

Окремі труднощі виникають і при розмежуванні розбою та крадіжки. У судовій практиці нерідко трапляються випадки, коли особа розпочинає таємне викрадення майна, однак після викриття своїх дій переходить до відкритого заволодіння майном або застосовує насильство щодо потерпілого. У таких ситуаціях вирішальне значення має встановлення характеру подальших дій правопорушника. Якщо ним застосовується насильство, небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого, вчинене підлягає кваліфікації як розбій.

Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок, що найбільша кількість помилок під час кваліфікації розбою пов'язана саме з неправильною оцінкою характеру насильства та спрямованості умислу винної особи. Саме тому суди повинні досліджувати всі обставини кримінального провадження в їх

сукупності, враховуючи показання потерпілих, свідків, висновки експертів та інші докази.

Отже, відмежування розбою від суміжних кримінальних правопорушень має важливе практичне значення для забезпечення законності кримінального провадження. Узагальнення судової практики свідчить, що основними критеріями такого розмежування виступають характер насильства, момент заволодіння майном, зміст погроз та спрямованість умислу винної особи. Саме правильне встановлення зазначених ознак забезпечує належну кримінально-правову кваліфікацію діяння та справедливе застосування кримінального закону.

### **3.3. Аналіз судової практики щодо кваліфікації та відмежування розбою**

Судова практика відіграє важливу роль у формуванні єдиних підходів до кваліфікації розбою та його відмежування від суміжних кримінальних правопорушень. Саме під час розгляду конкретних кримінальних проваджень суди надають оцінку характеру насильства, способу заволодіння майном, спрямованості умислу винної особи та іншим обставинам, що мають значення для правильної правової кваліфікації.

Однією з поширених проблем у судовій практиці є визначення ступеня небезпечності насильства, застосованого до потерпілого. Так, у постанові Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 28 травня 2020 року у справі № 398/3319/17 суд дійшов висновку, що погроза ножом та застосування фізичного насильства під час заволодіння майном створювали реальну небезпеку для життя потерпілої особи. У зв'язку з цим дії винного були правильно кваліфіковані як розбій, а не як інше кримінальне правопорушення проти власності.

Значний інтерес становлять також справи, у яких суди відмежовують розбій від грабежу. У таких випадках визначальне значення має встановлення характеру насильства. Якщо застосовані дії не становлять небезпеки для життя

або здоров'я потерпілого, вчинене зазвичай кваліфікується як грабіж. Водночас використання предметів, які можуть бути застосовані як зброя, нанесення ударів у життєво важливі частини тіла або висловлення реальних погроз їх застосування свідчать про наявність ознак розбою.

Окрему категорію становлять кримінальні провадження, у яких особа спочатку здійснює таємне викрадення майна, але після викриття переходить до відкритого заволодіння або застосовує насильство до потерпілого. У таких ситуаціях суди виходять із фактичного розвитку подій та оцінюють поведінку винного на момент завершення кримінального правопорушення. Якщо для утримання майна або подолання опору потерпілого застосовується небезпечне насильство, діяння може бути перекваліфіковане на розбій.

Аналіз судових рішень свідчить, що особливу увагу суди приділяють дослідженню доказів, які підтверджують характер насильства. До таких доказів належать показання потерпілих і свідків, висновки судово-медичних експертиз, протоколи слідчих дій, речові докази та інші матеріали кримінального провадження. Саме сукупність цих доказів дозволяє встановити наявність або відсутність ознак розбою.

Важливе значення має також практика Верховного Суду щодо однакового застосування норм кримінального законодавства. Узагальнення судових рішень свідчить, що основними критеріями відмежування розбою від суміжних кримінальних правопорушень залишаються характер насильства, спосіб заволодіння майном, спрямованість умислу винної особи та момент виникнення корисливої мети.

Отже, аналіз судової практики дає підстави стверджувати, що правильна кваліфікація розбою можлива лише за умови комплексного дослідження всіх обставин кримінального провадження. Судові рішення демонструють, що навіть незначні відмінності у способі вчинення діяння можуть впливати на його кримінально-правову оцінку. Саме тому узагальнення судової практики має важливе значення для забезпечення єдності правозастосування та правильного відмежування розбою від інших кримінальних правопорушень проти власності.

## ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження кримінально-правової характеристики розбою та особливостей його відмежування від суміжних кримінальних правопорушень у досудовому та судовому провадженні було сформульовано низку теоретичних і практичних висновків.

Встановлено, що розбій належить до найбільш суспільно небезпечних кримінальних правопорушень проти власності, оскільки посягає не лише на майнові права особи, а й на її життя та здоров'я. Особливістю цього кримінального правопорушення є поєднання корисливої мети із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або погрозою його негайного застосування.

Дослідження елементів складу розбою дало підстави дійти висновку, що його родовим об'єктом є суспільні відносини у сфері власності, а додатковим безпосереднім об'єктом виступають життя та здоров'я людини. Предметом розбійного посягання є чуже майно, щодо якого винний прагне встановити незаконний контроль шляхом застосування насильницьких дій.

Визначено, що об'єктивна сторона розбою проявляється у формі нападу, спрямованого на заволодіння чужим майном, який супроводжується небезпечним насильством або реальною погрозою його застосування. Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом, корисливим мотивом та спеціальною метою незаконного заволодіння майном потерпілого.

У ході дослідження встановлено, що найбільші труднощі на практиці виникають під час відмежування розбою від грабежу, крадіжки, вимагання та бандитизму. Основним критерієм розмежування розбою і грабежу є характер насильства. Якщо застосоване насильство не створює небезпеки для життя чи здоров'я потерпілого, вчинене підлягає кваліфікації як грабіж. Для розбою ж обов'язковою є наявність насильства або погрози його застосування, які становлять таку небезпеку.

З'ясовано, що відмінність між розбоєм і крадіжкою полягає насамперед у

способі вчинення кримінального правопорушення. Крадіжка характеризується таємним заволодінням майном, тоді як розбій передбачає активний насильницький вплив на потерпілого. При цьому перехід від таємного викрадення до відкритого насильницького заволодіння майном може впливати на остаточну кримінально-правову кваліфікацію діяння.

Встановлено, що відмежування розбою від вимагання здійснюється за характером та спрямованістю погроз. При розбої насильство або погроза його негайного застосування використовуються для безпосереднього заволодіння майном, тоді як при вимаганні винний прагне змусити потерпілого передати майно або майнові права в майбутньому.

Доведено, що бандитизм відрізняється від розбою насамперед своїм організованим характером, наявністю стійкої озброєної групи та спрямованістю на вчинення нападів як форми систематичної злочинної діяльності. Відповідно, основним об'єктом бандитизму є громадська безпека, тоді як розбій належить до кримінальних правопорушень проти власності.

Проведений аналіз досудової та судової практики показав, що найбільша кількість помилок під час кваліфікації розбою пов'язана з неправильною оцінкою характеру насильства, моменту виникнення умислу та встановленням спрямованості дій винної особи. Саме тому для правильної правової оцінки вчиненого необхідне комплексне дослідження всіх фактичних обставин кримінального провадження, а також врахування сформованої практики Верховного Суду.

Отже, правильне відмежування розбою від суміжних кримінальних правопорушень має важливе значення для забезпечення законності кримінального провадження, належної реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності та призначення справедливого покарання. Удосконалення правозастосовної практики у цій сфері сприятиме підвищенню ефективності протидії насильницьким посяганням на власність та захисту прав і свобод людини.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухацький Р. П. Умови і проблеми відмежування розбою від кримінальних правопорушень із суміжним складом злочину та особливості його кваліфікації. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 3. С. 176–181.
2. Казміренко В. О. Історичні передумови розбою як суспільно-небезпечного явища. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. Вип. 75. С. 157–162.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Горішний О. О. Кримінально-правова характеристика розбою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
5. Казміренко В. О. Психолого-юридична характеристика фізичного і психічного насильства в межах ст. 187 Кримінального кодексу України (розбій). *Адвокат*. 2009. № 4. С. 21–27.
6. Цибенко А. В. Щодо проблем визначення поняття розбою за кримінальним законодавством України. *Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018» / XX Всеукраїнська наукова конференція молодих учених*. 2019. С. 59–60. URL: [http://eprints.cdu.edu.ua/3952/1/rodzinka\\_2018\\_1-59-60.pdf](http://eprints.cdu.edu.ua/3952/1/rodzinka_2018_1-59-60.pdf)
7. Гуня І. І. Кримінально-правове визначення розбою та деякі питання його кваліфікації. *Право і Безпека*. 2004. Т. 3, № 2. С. 49–53.
8. Горішний О. О. Кримінально-правова характеристика розбою: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
9. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів: навч. посіб. Видання 3-тє, доп. і пероб. Київ, 2007. 592 с.

- 10.Паламарчук К.В. Кримінальна відповідальність за розбій: порівняльно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ 2017. 244 с.  
URL:  
[http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1950/2/%d0%94%d0%b8%d1%81\\_%d0%9f%d0%b0%d0%bb%d0%b0%d0%bc%d0%b0%d1%80%d1%87%d1%83%d0%ba\\_2017.pdf](http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1950/2/%d0%94%d0%b8%d1%81_%d0%9f%d0%b0%d0%bb%d0%b0%d0%bc%d0%b0%d1%80%d1%87%d1%83%d0%ba_2017.pdf)
- 11.Баулін Ю. В., Борисов В. І. Кримінальне право України: загальна частина: підручник / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків, 2010. 456 с.
- 12.Вирок Бобровицького районного суду Чернігівської області від 07.06.2022 р. у справі № 729/521/20. URL:  
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104479190>
- 13.Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 28.05.2020 р. у справі № 398/3319/17. URL:  
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89412230> (дата звернення: 26.03.2025).
- 14.Горішний О. О. Об'єктивна сторона розбою: теорія і реальність. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпропетровськ, 2009. № 2 (43). С. 140–146.
- 15.Савченко А. В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки : дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 616 с.
- 16.Казміренко В.О. Психологічна характеристика суб'єкта розбою. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Випуск 2. Том 3. 2015. С. 14–18. URL:  
[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu\\_jur\\_2015\\_2%283%29\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_2%283%29_4)
- 17.Шуляк Ю. Л. Кримінальна відповідальність за шахрайство: порівняльно-правове дослідження: дис...канд. юрид. наук.: 12.00.08. Київ, 2011. 276 с.
- 18.Баглай І. Насильство як кваліфікуюча ознака грабежу та розбою. *Право України*. 2011. № 5. URL: <http://www.info-prensa.com/article-1029.html>

19. Про судову практику у справах про злочини проти власності: постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10. URL: <http://www.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>